

43
2
Р31 Шароф Рашидов

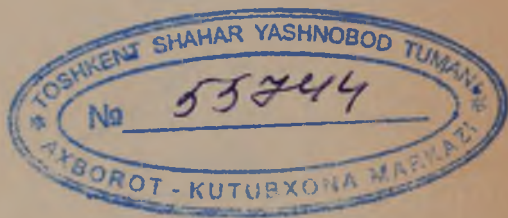
Эрк истар кунгил

Шароф Рашидов

Эрк истар кунгил

Тошкент

Ғафур Ғулом номидаги Нашриёт-матбаа бирлашмаси

1992

**АТОҚЛИ ДАВЛАТ АРБОБИ ВА ЕЗУВЧИ
ШАРОФ РАШИДОВ ТАВАЛЛУДИНИНГ
75 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНАДИ**

Уш
2
Рэ1

Шароф Рашидов

Эрк истар кунгил

Қисса, киносценарий,
шеърлар

Тошкент

Гафур Гулом номидаги Нашриёт-матбаа бирлашмаси

1992

Ўз 2
Р 31

Таҳрир ҳайъати:

Ҳафиз Абдусаматов, Ҳамид Ғулом, Барот Бойқобилов,
Асил Рашидов, Умарали Норматов, Матёқуб Қўшжонов,
Жамол Камол, Ғайбулла ас-Салом, Эркин Самандаров,
Шароф Убайдуллаев, Рустам Шоғуломов

Р 4702620201—98
М352(04)—92

қўшимча план, 92

© Ғайбулла ас-Салом
(Сунгсуз), 1992 й.

ISBN 5-635-01257-4

КАШМИР ҚҰШИҒИ

ҚИССА

Ушбу қисса Кашмир халқининг қадимий севги достони асосида ёзилди. Бу дostonга талантли шоир, композитор ва ўқитувчи Дина Натх Надим музика яратган.

Маълумки, муаллифлар ўз севимли асарларига умр бўйи мурожаат этиб, қайта ишлаб, тўлдириб турадилар. "Кашмир қушиги"нинг бу янги наъри ҳам шундай асарлар жумласидан.

Автор

МУҚАДДИМА

Кўп яшаган, кўпни кўрган, иссиқ-совуқ бошидан кўп ўтган зукко муаллим чақноқ кўзлари ўткир, полапон идроклари юксак парвозларга шай талабаларга савол ташлабди:

— Дарёлар қаерда туғилади?

— Самовий тоғларда,— деб жавоб берибди бири.

— Ер қаъридан булоқ бўлиб чиқади,— жавоб қилибди иккинчиси.

— Денгиз ва океанларда,— дебди учинчиси.

Яна бирор гап қўшишларини кутиб бир оз мусоада қилган муаллим уларнинг сукутни бузмаётганларини кўриб, дебди:

— Ҳар бирингиз рост гапирдингиз, лекин сизлар ҳақиқатнинг қобиғини кўрибсиз, мағзини чақмабсиз. Ҳақиқатнинг туб моҳияти ақл кўзи билан қараганларга узоқ изланишлар натижасида аён бўлади. Дарёларни тоғу тошларда бинога келади, деганлар, обиятнинг у ёқларга денгизу океанлардан ўтишини фаромуш қилади. Дарёларни денгизу океанларда ҳосил бўлади, деганлар, у ерларга сув тоғу тошлардан тушишини унутган бўлади. Кимки туташ занжирнинг бир ҳалқасини пайпайлаб, бошию, учини топдим, деб гумон қилса — ўша кимса ё ғафлат бандаси, ё қаллобдир.

Сал ўйланиб қолиб муаллим яна сўрабди:

— Хўш, эл заковатининг ибтидоси нимада?

— Тажрибада,— деб жавоб берибди бири.

— Тафаккурда,— жавоб қилибди иккинчиси.

— Тажриба ва тафаккурнинг муштараклигида,— дебди учинчиси.

Ва яна уйга толиб муаллим дебди:

— Инсон тажрибаси инсон билан бирга оламдан ўтади, инсон тафаккури инсон билан бирга завола топади. Зеро, умр бебақодир. Заковатнинг ибтидоси — халқ дилида, эл хотирасидадир. У бир океандирки, тоғ ирмоқлари ва булоқларни бунёд этади, у бир океандирки, азим дарёлар жисмига сингган тоғ жилғалари ва чашмаларни бағрига олади. Хотира — заковат тамали, унинг негизидир. Тарихнинг баланд-баланд доволари оша, асрлар оша, замонлар оша уни истиқболга нима элтади, нима унга омил бўлади?

Бу — қоя ва матодаги суратлар.

Бу — тоштахтадаги ва китобдаги сатрлар.

Бу — эртаклар, ривоятлар, афсоналар.

Бу — назм ва наволар.

Эл хотирасининг дарё мисол қирғоқларини тобора кенг олиб авлоддан авлодга ўтишига боис шудир. Халқ заковатининг ёлқинли машъалсимон дилдан дилга, наслдан наслга кўчишига сабаб шудир.

Дониға дон, сатриға сатр қўшиб, қўшиғиға қўшиқ, кўйиға куй улаб, бу силсилани давом эттирмоқ инсон зотиға фарздир!

I

Уфқдан уфққа туташ поёнсиз водий бағридаги гўзал Гуллар боғи кўклам либосига ясанган.

Атрофдаги осмонўпар тоғлардан кумушдек товланиб, симобий кўпиклар сачратиб зилол сувлар шарқираб тушади ва ажиб сой тубларида минг мақомда жилва қилиб далаю экинзорларга, чаманзору майсазорларга, қиру адирларга равона бўлади, гисҳларга ва илк чечакларга ризқ улашади. Ораста гуллар қуёшли тонг шуълалари ва шабнамлари, обизамзамларини эмиб ноз билан анвои рангларини кўз-кўз қиладилар, баҳор фаслининг дунё-дунё севинчларини намойиш этадилар. Бири биридан латофатли, бири биридан тароватли, бири биридан сербарг, бири биридан серғунча бу гуллар эркаланиб қуёшга ишва қиладилар, қуёш ҳам улардан нурини аямайди. Жазирадан сўлинқираб қолганларида эса оплоқ парқу булутлар ўзларининг учар кўлкаларини уларга соябон қиладилар.

Сонсиз-саноқсиз қушлар, хушхон булбуллар чарх уриб шохдан шохга ўтиб, гулларга термилиб кун бўйи, тун бўйи маст бўлиб сайрайдилар. Нималар ҳақида? Буни ҳеч замонда ҳеч бир зот сўз билан ифодалай олган эмас, лекин бу дилрабо куйларда гўзаллар мадҳ этилиши, гуллар ҳаёти ва муҳаббати улуғланиши ҳаммага аён, бунга тилнинг ҳожати йўқ. Бу турфа наволарнинг сўнгсиз уммони узра водий теграсида сукутга чўмиб қорли чўққилари самога қадалган залворли тоғлар юксалиб туради. Гуллар боғидаги энг барвақт очилган гул — ҳусни жамолининг таърифи бутун оламга кетган гўзал Наргиздир. Бир кўришда унга мафтун бўлмаган, уни куйламаган, унинг васлини армон этмаган ким бор? Унинг дийдорини бир кўриш орзусида зор юрганлар озмунчами? Мана у

шоҳи кўйлаги устидан зангор бахмал нимчасини кийиб, жамики гуллар кўркини жо этган бежирим оппоқ дур-рачасини танғиб, қулоқларига шабнамнинг инжу қатра-ларидан исирғалар тақиб ёшлик ва гўзаллик нашидала-ридан, орзу-умидларидан сархуш бўлиб товусдек товланиб турибди.

Бироқ унинг тимқора чарос кўзлари маъюс, қушлар ва сарин ел нағмаларига жўр бўлиб у куйлаётган қўшиқ ҳам ҳазин. Унинг қўшиғи субҳидам оғушида водий бўйлаб ёқимли таралиб ажиб акс садо беради, гўё олис диёрга йўл ахтараётгандай бўлади. У кимнидир соғинади, ким-нидир қўмсайди. Наргиз кўнгли бўлак бир кўнгилга пайванд, қалби бўлак бир қалбга муштоқ, интизорлик ўти тобора ловиллаб бағрини тилади, жисмини ўртайди.

Жоним, кетдинг йироққа,
Мени қўйиб фироққа.
Кела қолсанг-чи, ёшим
Тенг қилмайин булоққа.

Баҳор гуллар очилар,
Йўлга тушар йўлчилар.
Нечун йўлга тушмайсан,
Айрилиққа ким чидар...

Куни билан кутаман,
Туни билан кутаман.
Дилимнинг муштоқ бўлган
Хуни билан кутаман.

Наргиз тоғ этагидаги сўлим гўшада баҳайбат харсанг-тошга суяниб, йирик-йирик хумор кўзларини юмиб, Бамбур ишқида ошифта бўлиб, ширали овозини баралла қўйиб, тобора авж билан куйламоқда. У снгил сабога монанд оҳиста тебраниб куйлайди — ўз дил розини ҳам, ўз ҳасратларини ҳам, ўксизлик изтиробларини ҳам шу зайл ифода этади. Шундай онларда назарида унинг ўй-фикр-ларининг ардоғи, ҳис-туйғуларининг соҳиби равшан кўри-ниш бергандай, ҳавас билан урилган ипак зулфларини силаб эркалагандай, ёқут дудоқларига лабларини қўйиб ширин-ширин бўса олгандай бўлиб кетади.

Наргиз қўшиғини эшитган гуллар ишқ-муҳаббат унинг вужуд-вужудини қамраб олганлигини, бутун ўй-хаёллари ёлғиз Бамбурга бағишланганлигини, уни топа олмай

саргардонлигини, ғам чекаётганлигини, усиз ёруғ жаҳон қоронғилигини, усиз иқбол чашмаси татимаслигини тушунадилар. Шу боисдан ҳам у то абад, то ажал унинг кўзларига қора пардасини тортмагунича кунни кунга, соатни соатга, лаҳзани лаҳзага улаб ёрини ахтаргани ахтарган, чорлагани чорлаган. Севиклиси нечоғлиқ йироқ бўлмасин, бу савдо нечоғлиқ қийин, йўл нечоғлиқ машаққатли бўлмасин, уни эртами, кечми топишига, у билан Гуллар боғида кўришишига, пок севгиси тақдирланишига унинг имони комил.

Бутун тириклик оламига аён — бундай садоқат ва эътиқод мавжуд экан, севги улғайиб, томир ёйиб қудратли кучга айлана беради, унга на асов дарёлар, на долғали денгизлар, на жингиртоб саҳролар, на пойини шиддатли оқимлар ялаган, чўққиларини эса булутлар қоплаган баланд-баланд тоғлар бакор кела олади. Бундай улуг севгига муносиб кишилар барча хавф-хатарлардан омон ўтадилар, зафар билан манзилга етадилар!

Наргиз қалбидаги ишонч гулларни ҳайратга солади, беором қушлар эса чуғурлаб уни сўроққа тутадилар:

— Наргиз, йўлинг олис, етоласанми?

Говлар кўп, сен енгиб ўтоласанми?

— Манзилга албатта етаман, дўстлар!

Гов бўлса енгаман, ўтаман, дўстлар!

— Агар Бўрон турса, тўсса йўлингни,

Хорудлар ёпишса, узса қўлингни,

Қумлар олов бўлиб куйдирса агар,

Йўллaringни тўсса азим дарёлар,

Ўйлаган ўйингдан қайтарми дилинг,

Сўйла, афсусини айтарми тилинг?

— Дўстлар, тўсолмайди Бўрон йўлимни

Узиб ташлолмайди Хоруд қўлимни.

Қумлар олов бўлиб куйдирганда ҳам,

Дарёлар тошса ҳам, мен туриб бардам

Ўйлаган ўйимдан қайтмайди дилим,

Афсус қўшиғини айтмайди тилим.

Наргиз қўшиғи, ўз ёрига вафоси булбулларга ва қушларга битмас-туганмас севинч бағишлайди. Жамики паррандалар, гуллар, шаббода, само қўйнидан, қорли чўққилардан заминнинг илиқ бағрига йўл солган жилғалар унга жўр бўладилар. Яна қалби қайноқ ёшлик орзуларига

гузат ҳаёт нашъу намоларига лиммо-лим тўлиқ бир қизнинг ҳам ҳамроз хониши эшитилади. Унга ёлғизоёқ йўллари нилий уфққа пайваст узоқ-яқин қишлоқ қизларининг қувноқ яллалари уланиб кетади.

Сўнгра бу оромижон қўшиқ авжига миниб, куч олиб бутун водийни тутиб кетганда Наргиз ўйинга тушади. У қишлоқ қизларининг жарангдор овозларидан мастона бўлиб, янгроқ оҳангларга бир зарбда оёқ ташлаб эҳтирос билан хиром этади. Наргизнинг дилнавоз рақсини, виқорли қўл ва бош ҳаракатларини, гоҳ шўх, гоҳ мунгли ғамзаларини кўрганлар унинг аҳволини англайдилар. Қушлар ва шамолнинг, самовот ва обиҳаётнинг, гул ва инсоннинг, қўшиқ ва юракнинг — борлиқ мавжудотнинг жамики нарсаларга мангу вобасталиги мавжуддир. Наргизнинг орзу-армонлари дилбар таронани басталагани, дилбар тарона қизлар қўшиғини ижод этгани, қизлар қўшиғи Наргиз рақсини яратгани, Наргиз рақси эса ром этиб, сеҳрлаб, нафосатга ошно этиб гулларнинг новда ва бутоқларини юксакларга интилишга мажбур қилганлигининг боиси ҳам шунда.

Ниҳоят иштиёқ билан узоқ ўйнаган Наргиз гулзорда ётган катта тошга чиқиб ўтирди-ю, яна хаёл денгизига гарқ бўлди.

У Бамбурни ўйлар эди.

Наргиз уни қачон кўрганини, тушидами-ўнгидами, юзма-юз келиб қачон севиб қолганини билмасди. Шундай ҳоллар бўлади-ку, ўнг билан тушнинг сарҳади ипак толасидан ҳам, ўргимчак риштасидан ҳам нозиклашиб кетади, масъуд дамларда — ухламаятманми?— деб ўз-ўзингни пайпаслаб кўргинг, мусибатли дамда эса — оҳ, шояд тезроқ уйғонсам,— деб юборгинг келади.

Иморатга ўт кетганда унга тутатқи бўлган учқунни эслаб ўтиришга вақт йўқ.

Бироқ олов бир кунда ҳам, икки кунда ҳам, уч кунда ҳам ўчавермаса, ўчиши даргумон бўлса, унда боридан йўғи афзал кўриниб ҳар хаёлга бориш мумкин.

Ишқилиб бу савдо қачон, қаерда, қай тариқа бошланганини Наргиз эслай олмасди, эслашни истамасди ҳам. Фақат у қошига келса, ўзининг оламтоб фазлу камоли билан ёнида бўлса бас.

Кунлардан бир кун эрта тонг чоғи саховатли қуёш илк шуълаларини сочиб нурафшон палагини тўшаганида, ана шу ёғдули поёндоздан Гуллар боғига зиёга чулғаниб

у тушиб келгани Наргизнинг эс-эс ёдида, холос. Тушиб келган эди-ю, унинг қаршисида тек қотиб қолган эди. Улар бир-бирларидан кўз узолмай қолган эдилар. Бу ҳол бир соат давом этганмиди, икки соатмиди, балким, минг йилмиди— номаълум. Ким кимнидир сеҳрлаб қўйган эди: ё Бамбур Наргизни, ё Наргиз Бамбурни. Гуллар боғидаги барра майсалар, хандон чечаклардан кўрк олган Наргиз кўзларининг тимқорасида фақат Бамбур қолган эди. Чаман гулбоғ ҳам, самовий тоғлар ҳам, бутун олам ҳам Бамбур кўзларидан ниҳон бўлгану, танҳо Наргиз қолган эди.

— Мен,— деган эди ниҳоят Бамбур ўзини ўнглаб,— асаларилар шоҳиман. Мен боғу роғларни, тоғу тошларни, дала-даштларни кўп кездим, лекин сенингдай парипайкарни кўрмадим. Излаб-излаб юриб сени оқибат топдим. Неча йиллар изладим! Бу диёрда сени ахтариб мен от солмаган бирор гулшан қолмади, мен сўраб-суриштирмаган бирорта гул қолмади. Мен сени ойнаи жаҳонда кўрган эдим. Ўшандан бери висолингга ташнаман. Мен ташналигимни қондирадиган булоқни топдим. Ўша булоқ — сенсан, Наргиз. Энди мени рад этма, гўзал Наргиз, гуллар маликаси, ҳаётим нашидаси!..

У айтган бор гап шу. Ортиқ ҳеч нима демади, дея олмади ҳам...

Лекин айтибмиди?

Тоғу тошлардан унинг, Наргизнинг ҳузурига тушибмиди?

Ёки у ҳам Бамбурни ойнаи жаҳонда кўрибмиди?

Рўё билан чиннинг, ўнг билан тушнинг, тилсимот билан хилқатнинг сарҳади шоҳи риштасидан ҳам нозик. Идрокимиздан кўра кўзларимизнинг қамрови кенгроқ бўлса не ажаб, боғларни биз олма илинжида кўкартирсак не ажаб! Хуллас, ирмоқ дарёни топди, дарё денгизни топди, муҳаббат муҳаббатни топди. Қўёш тиғаларидан тўқилган поёндоздан тушиб Бамбур Наргизнинг пойига аста тиз чўкди ва ошиқона нигоҳини тикиб қизнинг мафтун кўзларини кўрди. Кўзлари қамашгандай бўлиб, назарини тоғ ва водий манзараларига кўчирганда эса Наргиз хавотир ва ҳаяжон ичида шивирлади:

— Йўқ, йўқ, олма кўзингни, мен ҳам анчадан буён сени кутардим. Бамбур, кўзларим йўлингда эди...

Туйғулари жўш уриб Бамбур жим қолганда эса у ёлворди:

— Йўқ, йўқ, гапиравер! Сен тинсанг, назаримда, ирмоқлар жилдирашдан тўхтагандай, мени жазира қовжиратаётгандай бўлади.

Киприкларида эса тонг шабнами сингари нуқра томчилар йилтиллари. Қиз ҳам бир кўришда севиб қолган, севи қувончларига стишган, севи бахтига муяссар бўлган эди.

Шу-шу улар ҳар наҳор қуёшнинг илк ёғдулари кўм-кўк теракларнинг уч-учини сийпалаб, Наргизлар ҳовлисида мўралаган чоғда шу боғда, шу харсангтош ёнида учрашадиган бўлдилар. Тонглар шомларни, шомлар тонгларни қувлаб, кунлар кетидан кунлар ўтаверди. Заррин ва нафармон нурларга кўмилган бу дориламон маскан улар бахтидан мунаввар эди. Сўлим сойлари шовуллаб, муаттар гуллари ханда қилиб, ўзларига оро бериб, қулф уриб ётган бу оромгоҳда шодлик сурури ҳукмрон, жумлаи жониворлар ҳам рўшнолик касб этган эдилар.

Бироқ олма йўқки, гир айланаси бир текисда қирмизи бўлса.

Бўстон йўқки, бир чеккаси тоғларга тақалмаган, бирор жойи жарлик билан тилинмаган бўлса.

Эзгулик йўқки, атрофида фалокат ўралашиб юрмаган бўлса.

Оромгоҳ тўй тараддудида эди. Бундан хабар топганларнинг ҳаммаси ўзларининг энг сара либосларини ҳозирлардилар.

Бироқ бу саодат ошёнини зимдан кузатиб, ҳасад оловида қовурилиб юрган эзгулик душманлари чидаб туролмади, дарғазаб бўлиб Наргиз ва Бамбур бахтига, омонлик диёри бахтига ғашлари келиб тўйни бузмоққа шайландилар, йўлларга айғоқчилар қўйдилар, бузғунлик ҳаракатига тушиб кетдилар. Улар ишни офтоб рўйини тўсишдан бошладилар. Осмон фалакни гала-гала қора булутлар билан қоплаб ташладилар. Ҳаммаёқни тун зулмати босди. Кундузлари қуёш шуъласи, кечалари юлдуз шарпаси водийга йўл топа олмай қолди.

Аммо Наргиз висолига ошиққан кўйи Бамбур адашмай стиб келаверди. Наргиз рухсори яшнаб йўлни чароғон қилиб турди, у ҳам йўлни бехато топаверди. Ёвуз кучларнинг баттар қаҳри келиб, ботқоқларнинг рутубатини, қўланса ҳоврини кўтариб ерни лахта-лахта қуюқ туманларга буркаб ташладилар.

Бироқ Бамбур йўлни топаверди. Чунки Наргизнинг мушки анбари димоғига урилиб турди.

Шунда қора кучлар наъра тортдилар:

— Ҳой Қуюн, қаердасан! Бу ёққа кел! Сен қаттолларнинг пешвосисан, дажжолларнинг дажжолисан. Чангалинг беомон, сен тирик жоннинг азалий душманисан. Қани ишни бошла, қирон келтир, яксон қил!

Қуюн ҳам билганини қилди.

Бамбур юрадиган йўллар ўпирилиб, уларда рахна ва ўпқонлар ҳосил бўлди, чанг-тўзон бурқираб бир қадамлик орага кўз ўтмай қолди. Фақат газандалар изгиб юрар, тошлар панасида эса ўлжа пайида чаёнлар писиб ётардилар, холос.

— Балли!— дейишди Қуюнга унга амрини ўтказганлар.— Ишбилармон экансан. Сен бор йўлларни емириб ташладинг, висолсиз севги — сувсиз гул деган гап. Унга фақатгина нола-афғонлар эм бўлади, кўз ёшлар эса таскин бермайди, жизғанақ қилади, жизғанақ!

Наргизнинг қалб нидоси чорлаб Бамбур буруқсаб ётган гард-ғубор ичидан ҳам йўлни топаверди.

Ёвузлар ғазаби дарёдек тошиб энди Бўроннинг ўзини ёрдамга чақирдилар:

— Энди сен иш бошла! Қудратингни ишга сол. Ваҳшатли номингни оқла. Қуюн висол йўлларини ер юзидан супуриб ташлади, лекин кор қилмади. Қани бир кўрсат — сен нималарга қодирсан!

Бўрон ўкириб, қутуриб ҳамлага ташланди-ю, дунё томи қулагандай, ер билан яксон этилгандай бўлди. Тоғлар тарс ёрилиб, қоялар карж-карж бўлиб қўзғала бошлади, сой ва булоқларни гирдоблар қаърига тортиб кетди. Еру кўк остин-устун бўлиб аросат ва зулмат ҳукмида қолди. Гуллар боғи тўрт томондан қирқиб ташланди ва бу чексиз парокандалик домида ёлғиз бир орол бўлиб қолди. Бу дафъа Бамбур биринчи марта минг уринса ҳам йўлни сира топа олмади. Қора кучлар муродига етдилар.

Унинг ўрнига эса Наргиз қошида қора булутлар ичидан чиқиб келган ёвуз кучлар корчалони, пахмоқ бошли рўдапо Бўрон зоҳир бўлди. Унинг аъзойи баданидан куйинди иси анқир, устидан тўзон, кўкун тўкилиб турарди.

— Мана кўрдингми,— деди у жаҳаннам оловларини сочиб турган кўзларини қизга қадаб,— мен сени қанчалик яхши кўраман, Наргиз! У энди йўқ, қайтиб келмайди

келолмайди ҳам,— деди ҳатто Бамбур номини тилга ҳам олмай.— Ҳаммасёқ яксон бўлган. Фақат сенгина, сенинг боғинггина омон қолди. Энди рад этма қўлимни, Наргиз! Барибир фойдаси йўқ.

Наргиз зумрад япроқларини йиғиштириб олди-да, маъюс бош чайқаб деди:

— Бўрон, сен билан биз ҳеч қачон келиша олмаймиз! Ер билан осмон бирлашур, аммо эзгулик билан ёвузлик, уруш билан тинчлик — ҳеч қачон! Овора бўлма, дарёларни терс буриб, тоғларни қўпорганингда ҳам ниятингга етолмайсан! Гулни узиб ташлайсан, лекин эртами кечми унинг ўрнида бошқаси очилади! Очилаверади! Очилаверади! Бамбурнинг йўлларига ут қалайсан, у барибир келаверади! Тоғлар пайдо қиларсан, йўлларимизни дарёлар билан тўсарсан, барибир у ҳаммасини енгиб келаверади! Келаверади! Келаверади! Қудратинг бор, кўп нарсага қодирсан, лекин севишганларни бир-биридан жудо қилишга ожизсан!

Наргизнинг охириги сўзлари Бўроннинг жон-жонидан ўтиб кетди — ўзига қўрс гапиришларига у одатланмаган эди. Наргизни қуршаб олган гуллар, дугоналари, қушлар, қумрилар, булбуллар, гиёҳлар маъқуллаб, ғув-ғувлаб, париллаб чапак чалардилар. Бўроннинг назарида уларнинг ҳаммаси: қай бирлари латиф бошчаларини силкитиб, қай бирлари яшил баргларини ҳурпайтириб, қай бирлари қанот қоқиб — ҳаммалари тумонат бўлиб, ёпирилиб унинг устига юра бошлагандай туюлиб кетди. Шунда Бўрон ҳаётнинг бу матонати ва жасорати олдида саросимага тушиб, довдираб қолди ва тислана бошлади. Унинг чет-четда томоша қилиб турган шериклари ҳайрат ичида қотиб турардилар, не сабабдан тенги йўқ куч ожизлар қаршисида чекинаётганини улар идрок эта олмасдилар.

Наргиз эса гўзаллик ва эзгулик ҳақидаги гапини давом эттиргани кўйи Бўроннинг хунук важоҳатидан ҳайиқмасдан унинг талвасали башарасига тик қараб турар, мудҳиш дилини кабоб қиларди.

Бўрон ҳам орқасига қайтди.

Наргиз мана шу воқеаларни эслаб, нашъали хаёллар оғушида ўтирганда тошнинг нариёғидан япроқларини ёйиб, очилиб-сочилиб Лола қад кўтарди.

Алвон шоҳига ўралиб, тароватдан ял-ял ёниб, гарам-тарам лаъли ёноқлари, ширин табассуми билан у нафосат ва малоҳатчинг, бўёқларнинг ўша беқиёс уйғунлигининг

тимсоли эди. Унинг теран шахло кўзлари порлаб турар, қалин пайваста қошлари қандирғоч парвезини, эслатар, шамшод қомати ҳуснига ярашиқ эди. У уз оти билан, Лола, исми жисмига монанд: тонг шафағи ва қорли чўққилардан андоза олган кўйлаги ҳам, нимчаси ҳам, муъжаз қалпоқчаси ҳам ол рангда. Фақат енгларининг уқалари, қулоғидаги зираклари-ю, бўйнидаги маржонларигина ўт-ўланлар сингари кўм-кўк.

Гулларнинг ҳаммаси уни таъзим билан қарши оладилар. Бу эҳтиромдан Лола ўзининг расо ақли, бийрон тили, самимияти ва назокати билан дўстлари ва дугоналарининг чин ихлосига сазоворлиги сезилиб туради.

— Азиз дугонам, нега маъюс кўринасиз, нега хафасиз?— деб сўрайди у ўзига хос навозиш билан Наргиз елкасига қўл ташлаб.

— Ишқ азоби юрагимни тирнайди,— деб жавоб беради Наргиз.

— Фироқсиз севги бўлмайди,— хўрсиниб қўяди Лола,— ҳижроннинг ҳар они бир умрга тенг, ҳижрон азоби гўр азобидир. Бироқ бу кунлар ўтиб ҳам кетади, мурод-мақсадингизга ҳам етасиз ҳали. Асло ғам чекманг. Ботир Бамбур келади. Эҳтимол у ҳам сизни излаб тоғу тошларни, чўлу биёбонларни кезиб юргандир.

Дилкаш дугонанинг мулойим гаплари Наргиз дардига малҳам бўлади, унинг умидига умид, ишончига ишонч қўшади.

Шу пайт шаббодадан селкиллаб, тўлқин уриб ётган кўкаламзор ичидан Атиргул чиқиб келади. Ён-веридаги барча дугоналари каби у ҳам баҳор билан яшнаб кетган, офтобруясига ғунчаларини ёзиб юборган, андоми пурвиқор ва махмур эди. Атиргул пойқадами билан гуруннга файз кириб, суҳбат янада дилкушо тус олади.

Гуллар ишқ-муҳаббат ҳақида куйласалар, қушлар чуғурлашиб садоқат ҳақида баҳс қилишади, қизғалдоқлар Наргизга тасалли берсалар, булбуллар чаҳ-чаҳлаб Бамбурни ёри қошига чорлайдилар. Хуллас, овозлар баралла янграйди, борган сари авж олади. Қуш тили, гул тили билимдонлари талқинида бу сеҳргар қўшиқ бундай жаранглайди:

Оламда гуллар яшар,
Боғларга жамол бўлиб,
Гулзорларга ярашар
Улар ҳусни хол бўлиб.

Лола гулларнинг шоҳи,
Кийгани қирмиз шоҳи.
Чамандаги атиргул
Лола қизнинг ҳамроҳи.

Бутақузлар саф-сафдир,
Саф-сафу бетарафдир!
Арғувон гуллар эса,
Гулистонга шарафдир.

Гуллар кўп, чечаклар кўп,
Қўшиқлар, эртаклар кўп.
Боиси шу, ҳар гулнинг
Қалбида тилаклар кўп.

Аммо Наргиз эртаги,
Унинг ишқи, тилаги
Хушбўй Гуллар боғининг
Энг чиройли чечаги.

Келинлар, гузал гуллар,
Келинг, ошиқ булбуллар.
Шу севгини куйлайлик,
Ором олсин кўнгиллар!

Наргизнинг қўшигини
Бамбур ногоҳ эшитсин.
Маъшуқа ошигини
Топсин, муродга етсин!

II

Табиатнинг барча гузаллигини мужассам этган, эзгулик қарор топган фароғатли сўлим водийнинг оройиши бўлмиш Гуллар боғида севги ва ҳаёт шодиёнаси тантана қилади. Дилрабо куйларга гоҳ қизларнинг хуш овозлари, гоҳ шайдойи булбулларнинг гуллар рақсига эш наволари, гоҳ олис қирлар қучоғидаги чўпон найларининг нолон садолари жўр бўлади.

Бу фараҳли оҳанглар наҳрида гўёки еру осмон бирлашиб, еру осмон қовушиб шу бўстон кўркини, дўстлик

қудратини, Наргиз билан Бамбур севгисини тараннум этаётгандай. Зеро замину замонда севги бунёдкорлик ва яратувчилик омили бўлиб келгани бутун тириклик аҳлига маълумдир.

Севгидан бенашиблар — ҳидсиз гулдирлар.

Севгидан бенашиблар — мевасиз дарахтдирлар.

Бироқ дўстлар Наргизга парвона бўлаётган, ўйин-кулги айна қизиб шоду хуррамлик тугён қилаётган бир пайтда осмонни яна қоп-қора булутлар галаси босиб, водийга зим-зиё пардасини ёпади. Ўсимлик ва жониворлар оламнинг офати — қуюн қорли изғирин аралаш келади-ю, қийғос очилган гулларга тиканакларини санчади, панжалари билан чанг солади, шиғил-шиғил япроқ ва гунчаларни мутаб, янчиб, заҳарли хокига бостириб ташлайди. У ажал нафасини уфуриб кенг ва гўзал водийни бир нафасда хокитуроб этиб шиддат билан ўтиб кетади.

Бу куч-қувватини тиклаб, жамлаб қайтиб келган Бўроннинг қилмиши эди.

Яхшилик — мурувватли, ёмонлик — бадкирдордир.

Бўрон жон аччигида ўкиради, айюҳаннос солади, шиғаб, замлаб, қоялардан чақин устига чақин чиқаради, ҳаммаёқни гумбурлатади, осмонни узиб ерга ураман дейди.

Гудак кафтидек мурғак япроқлари нурга йўғрилган навниҳоллар аёзда изиллаб, титроқ босиб, бир-бирини суяб турадилар. Мўртгина буталардаги гуллар-чи, уларнинг иложи қанча? Қуёш ва шаффоф сувларнинг, инсон тийнати ва меҳру оқибатининг фарзандлари бўлмиш улар бошпана ва зарра ҳарорат илинжида ер пинжиги биқинадилар, ўнгирлар ва тошлар панасига, рахналарга яшириниб оладилар.

Наргиз бошлиқ гўзаллар шу тариқа ғойиб бўладилар.

Боягина баралла айтилган қўшиқлари энди аянчли оҳга айланган қушлар тешиқ-тешиқларга писиб кетадилар. Жами мавжуд нарсалар ўз инъикосига, ўз жуфтига моликдирки, муттасил зиддий курашларда улар ўрин алмашиб турадилар: ост билан уст, зулмат билан зиё, саратон билан қаҳратон. Севинчлар айёми эди, мана энди кўз ёшлар палласи.

Осойишта табиатни тор-мор этган, харобазорга айлантирган Бўрон эса ҳадеганда тинай демайди. Шакли шамойили бетайин бу хурпак дўзахи минг-минглаб қонли